

Vrijdag 11 augustus

Op de treinreis van Antwerpen naar Tongeren begon ik na te denken over tijd. Deze zomer is al vrij druk voor me geweest. Ik heb me kunnen ontspannen, maar tegelijk heb ik aan een aantal projecten gewerkt. Normaal gezien log ik uit tijdens juli en augustus. Ik lees wat, mijn vrouw en ik zoeken wat vrienden op, meer niet. Dit jaar is het anders. Deadlines zijn belangrijk geworden tijdens deze maanden. In feite bevalt het me wel. De tijd wordt lomer en toch is er wat druk. Die druk is meestal een stem in mijn hoofd die me oplegt dat ik dit moet doen, dat ik nog zoveel dagen heb om dat af te werken, enzovoort. Het is een stem – een daimoon, zou Socrates (en dus Plato) zeggen – die tijd gebruikt als een instrument om me tot discipline aan te manen. Jezelf plannen, in je hoofd tijd toekennen aan opdrachten, is jezelf disciplineren en soms ook straffen. Tijd en schuldgevoel, daar dacht ik over na op de trein. Maar vooraleer ik dat deed, maakte ik eerst mijn hoofd vrij door te mediteren van Antwerpen-Centraal tot aan het station van Lier, grofweg een kwartier zat ik met gesloten ogen ademhalingsoefeningen te doen. Het alarm van mijn telefoon ging af toen we Lier binnen reden. Even ben ik ergens anders geweest, ergens anders en toch op de trein, afgesloten en toch heel aanwezig. Afgelijnd door de klok en met een alarm; en toch bleek die gemediteerde tijd heel anders. Het maakte me heel rustig en gelukkig.

Eenmaal in Tongeren werd ik er meteen ingesmeten. Op de locatie in de Maastrichterstraat 11 stond er een journalist van de Standaard op me te wachten. Rudi Smeets wilde weten wat ik hier kwam doen en interviewde me. Dat interview werd vrijwel meteen een gesprek over tijd.

En dat is het eigenaardige (en iets wat ik al vaak heb herhaald): een gesprek over tijd maakt van iedereen een filosoof, een zoeker, iemand die uiteindelijk verwonderd is.

(Weet je wat me opvalt bij het schrijven van dit dagboek? Ik probeer alles in de verleden tijd te schrijven, maar het wringt. Mijn schrijversbrein schakelt onbewust en ietwat heimelijk over naar de hedendaagse tijd, de tijd in onze taal die volgens mij het meest geschikt is om een verhaal te vertellen. Voortdurend verbeter ik me. Maar dat is vermoeiende onzin. Ik ga het zo laten. Ik ga tijden door elkaar gebruiken wanneer het me uitkomt. Mijn excuses voor de puristen. Tijd vraagt om discipline, maar een vertelling vergt evenzo mentale flexibiliteit).

Stephane Nyssen komt binnen, mijn eerste gast. Die man heb ik nog nooit eerder gezien of gesproken, maar ik ben meteen verkocht. Sinds 1978 werkt hij voor de Dienst Toerisme van deze stad en hij heeft veel zien veranderen. Stephane is een besnorde pijproker, een mens die iedereen kent, net zoals hij ook deze stad kent. Hij ademt geschiedenis. Heeft Tongeren nog geheimen? Je moet stenen kunnen lezen, zegt hij een paar keer. Geschiedenis kan een tijdscapsule worden. Hij heeft de aanpak van toerisme compleet zien transformeren. Hij legt de cesuur in 1985, het jaar dat Tongeren haar tweeduizendste verjaardag heeft gevierd. Nu zijn er marktsegmenten, verschillende soorten van toeristen, die hij zo goed mogelijk bedient. Wanneer ik in een stad aankom die ik niet ken, ga ik niet meteen naar een museum of zelfs een kerk – ook al is die bepaalde stad bekend vanwege haar geschiedenis, vanwege haar ingesleten tijd - maar stop ik veel liever aan een leuk plein met een paar plezante terrassen en snuif dan de sfeer op. Stephane kijkt me aan en zegt dat veel Chinese toeristen dat ook graag doen. Niet allemaal, we mogen immers niet generaliseren. Maar toch: Chinezen gaan graag eerst voor de sfeer, en Japanners duiken meteen een museum in. In een stad zoals Tongeren is dat allemaal een tijdsbeleving gebaseerd op haar rijke geschiedenis. Tongeren is als de Romeinse god Janus, zo voegt hij er aan toe, het ene gezicht gericht naar het verleden, het andere naar de toekomst, zowel het begin van de tijd (als oudste stad van dit land) als het mogelijk einde. Over dat einde hebben we niet echt gesproken, maar ik snap wat Stephane zegt. Tijd is iets waarmee je kunt spelen, en die Janus is als god evenzeer een speelvogel. Mensen vergeten dingen die ze niet meer nodig hebben, voegt hij er aan toe. Nee, ik had er niet bij stilgestaan waarom juist hier een basiliek staat en het is dus nieuws voor mij dat deze stad een hoofdrol heeft gespeeld bij het christianiseren van het noorden tijdens de vierde eeuw. Het grote verhaal van de geschiedenis is de mens. Tongeren kan dit weten, meer nog: het zit hier in de bodem, in de stenen, het spookt overal. Een stad wordt groot het ene moment en wordt niet nog groter omdat de rivier vlakbij niet zo breed is als die van pakweg Maastricht waardoor de tijd van handel veel meer opleverde voor die stad dan Tongeren. Daarna vraag ik hem wat over de liefde die de mensen hier voelen voor deze stad. Als buitenstaander komt me dat heel oprecht over. Het is geen chauvinisme, stel ik voor, het is eerder oprechte liefde met een beetje trots. Stephane knikt en zegt dat het misschien ook liefde is voor de gemeenschap. Vergeet trouwens Ambiorix niet, voegt hij er aan toe, hij staat in de top 5 van de belangrijkste Belgen en hier is vrijwel iedereen er trots op. Die held heeft de tijd overleefd en hij symboliseert iets waar veel Belgen van houden: verzet, weerstand tegen de bezetter. Maakt dat Ambiorix niet de ultieme tijdreiziger van de stad, denk ik op dat moment, maar ik vraag het niet aan Stephane.

Een tijdje later komt K. bij me zitten (ik gebruik een initiaal om zijn anonimiteit te vrijwaren). Hij wil absoluut met me praten en woont niet ver van waar ik nu zit. Hij is gelukkig, hij leeft in een droom, maar vroeger heeft hij harde tijden beleefd, toestanden die hij – zo voegt hij er onmiddellijk zelf aan toe – zelf veroorzaakt heeft, foute shit, domme dingen die mensen hebben pijn gedaan en vooral: die uiteindelijk hem zelf pijn hebben gedaan. Dus ging hij van de ene op de andere dag en met nauwelijks geld op zak vijf jaar geleden te voet naar Compostella de Santiago, hét pelgrimsoord sinds de Middeleeuwen (en van allicht nog veel eerder). Ik vraag hem hoe hij toen tijd heeft beleefd. Zijn ogen glinsteren. Tijdens die vier maanden en twaalf dagen maakte het niet uit hoe lang hij weg bleef. Het was bevrijdend, maar het was ook heel pijnlijk want vaak kwam hij zichzelf tegen en dat was niet bijzonder prettig. En toch stapte hij door, want er was simpelweg geen alternatief. Het heeft zijn leven veranderd, sindsdien heeft er veel een plek gekregen in zijn leven. K. is een zoeker, een rusteloze ziel. Vroeger waren zijn dagen oeverloos lang, zegt hij, en dat deed alleen maar pijn. Nu zijn die dagen meer gevuld, maar toch... Ik kijk naar hem en voel zijn rusteloosheid. Dit is iemand die dagelijks een gevecht voert met zijn vragen, met de drukte in zijn hoofd, met zijn wiewatwaarom waar hij een boek over wil publiceren.

Sommige mensen komen wat luisteren of rondhangen. Groot is de ruimte niet. Twee Nederlandse jongedames werken er aan een brievenproject als basis voor een nog te maken theaterstuk. Een mevrouw verzoekt me een boek van me te signeren. Een andere mevrouw wil gewoon wat babbelen over kunst, over haar leven, haar rust als schilderes, over verveling die ze niet kent.

Het is een interessante dag, maar ik zit wel vol, beladen als een schip vol verhalen, dobberend op de zee die tijd heet, maar die we zelden als eindeloos beschouwen.

